

Operatie Bunker

Operatie Bunker

K. de Graaff

Schrijver: K. de Graaff
Coverontwerp: K. de Graaff
ISBN: 9789463425230
© K. de Graaff

1 23 november 1944

Diep in elkaar gedoken hurkt hij in het dichte struikgewas. Het is bewolkt, nieuwe maan en zó donker dat hij geen hand voor ogen kan zien. Hij kan zich alleen maar een voorstelling maken bij de alarmerende geluiden die hem bereiken.

Geschreeuw.

Schieten.

Gevloek.

Brullende motoren, gierende banden.

Opnieuw salvo's.

Hij beeft van top tot teen. Niet van angst, maar van de inspanning die het hem kost zich te bedwingen om niet overeind te springen, uit het bosje te stormen. Zijn broer Berend heeft hem op het hart gedrukt: *Hou je schuil, wat er ook gebeurt!* Maar wat er nu gebeurt heeft Berend niet voorzien. Niemand.

Zijn vingers klauwen in de aarde. Hij wordt verscheurd tussen gehoorzaamheid aan het bevel van z'n broer en z'n eigen hart en instincten, die schreeuwen: *Doe iets! Ga eropaf! Laat ze niet stikken!*

Is dat Berends stem? Hij verstijft, spitst nog meer z'n oren.

Plotseling een rauwe gil: *'Eef! Smeer 'm!'*

Everts adem stokt. Meteen daarna barst een knetterend salvo los. Iemand gilt. Het bloed in Everts aderen lijkt te stollen.

'Wég, wég!' hoort hij nog. Dan een vloek en een bons. *'Maul halten!'*

'Die kant op. Er moeten er nog meer zijn,' klinkt een hoge, nasale stem.

Nederlands, denkt Evert woest. Er is een Nederlander bij. Een Judas, een verrader.

'Waar zijn de anderen?' Dezelfde nasale stem.

Opnieuw een doffe bons. Gekreun.

'Waar zijn de anderen?!'

Everts bloed begint nu te koken. Hij heeft z'n ogen niet nodig om te weten wat zich nu vlakbij hem afspeelt.

'Waar zijn de -'

'Ach, höre doch auf! Er ist bewusstlos.'

'O nee. Hij doet alsof. Práten, schurk!' Weer een doffe klap, gevolgd door een langgerekt *'Aaaaah'*.

Evert knarsetandt. Wat moet hij doen? Hij is onervaren, ongewapend, net veertien. Hij kán niets doen. Maar werkeloos blijven zitten kan hij ook niet. Hij veert half overeind, bevend van drift.

'Ah, das ist sinnlos. Er erholt sich schon wieder im Gefängnis.'

Een korte stilte. Meerdere snelle voetstappen.

'Mitnehmen! Sofort!'

'Jawohl, herr Oberst.'

Hoe is hij ontsnapt? Hij weet het niet. Hij herinnert zich alleen een pikdonker bos waarin hij ronddoelt, strompelend, almaar struikelend. Later ligt hij ergens in het hooi – hij ruikt het nog – onbeheerst grienend, als een kleine jongen. En nog weer later is daar de hand van zijn vader op z'n schouder, de stem van zijn moeder – hij weet niet meer wat ze zei.

Lang houdt hij het thuis niet uit. Meteen de volgende ochtend springt hij op z'n fiets. Moeizaam peddelend – het gaat niet snel op houten banden – bereikt hij na een tocht van zo'n twintig kilometer Scheveningen. Hij herkent de somber oprijzende muren met de kleine getraliede ramen van de beruchte gevangenis. 'Het Oranjehotel' noemt men het, omdat het vol zit met gevangengenomen verzetsmensen. Met de fiets in de hand omcirkelt hij het blok. Zit Berend hier ook? Leeft hij nog? Moet hij daar eigenlijk wel op hopen..?

De kwellende onzekerheid duurt niet lang. Via verzetsvrienden bereikt het bericht al gauw zijn ouders. Hun zoon Berend, Everts oudste broer, zit vast. Zwaargewond als hij is, hebben ze hem gewoon in een cel gesmeten. Twee anderen zitten ook vast. Eén is omgekomen in het vuurgevecht. Twee hebben kunnen ontsnappen en zijn nu ondergedoken. De groep – de knokploeg waar Berend deel van uitmaakte – ligt aan diggelen.

Evert woelt die nacht in z'n bed. Hij gooit zich om en om. De slaap weigert te komen. Schuld vreet aan hem. Had hij Berend toch te hulp moeten komen? Maar wat had hij kunnen doen?

Voor zichzelf is hij niet bang. Hij vertrouwt zijn broer blindelings. Die zal hem niet verraden. De anderen kúnnen hem niet verraden; ze weten niet eens dat hij erbij was. Dat mocht ook niet. Maar hij was zijn broer stiekem gevolgd. Tot die hem betrapte. Hij had hem bevolen in het struikgewas aan de bosrand te schuilen, op flinke afstand van de omheining die het doelwit omgaf.

Nu knaagt de schuld. En martelen de vragen. Wat ging er mis? Wie heeft de boel verraden? Want dat er verraad in het spel was, is duidelijk. De tegenstand was té georganiseerd, té snel ter plaatse, té effectief.

De dag erop staat hij met een pan in de handen bij de openbare gaarkeuken. De weeë lucht van gekookte kool doet z'n gezicht vertrekken

en tegelijkertijd z'n maag rammelen. De voedselschaarste van de laatste tijd heeft hem geleerd niet kieskeurig te zijn – zelfs waterige koolsoep gaat erin als, nou ja, oké, níet als koek. Ergens in de rij voor hem is een discussie gaande. Een hoge, nasale stem klinkt boven alles uit. Evert spitst z'n oren.

'Ik heb het toch gezegd? Verzet werkt averechts. Vanmorgen weer een stel in het duin gefusilleerd. Als represaille.'

'Dat lieg je!' bijt een vrouw de spreker toe.

'Helemaal niet. Kijk maar bij het gemeentehuis. De lijst met namen hangt er al.' De hoge, nasale stem klinkt bijna triomfantelijk, alsof de eigenaar ervan hoogstpersoonlijk aan de represaillemaatregel heeft bijgedragen.

Evert vergeet de soep en haast zich naar het gemeentehuis. Hij ziet het nieuwe aanplakbiljet op het mededelingenbord naast de deur. 'Bekendmaking' staat er met dikke zwarte letters boven. Daaronder: *'Hedenmorgen terechtgesteld wegens activiteiten gericht tegen de bezetter'*. Dan volgen de namen.

Het duizelt hem. Ziet hij het goed? Daar kán de naam van Berend toch niet tussen staan? Nu al?

Een rood waas verschijnt voor z'n ogen. Hij knippert woest. Zijn vingers graaien in het bord, peuteren het papier los, verscheuren het tot rafels. Alsof hij daarmee de misdaad kan uitwissen, ongedaan kan maken.

Verderop ligt een baksteen. Hij raapt die op. Smijt hem met woeste kracht door het raam naast de voordeur. De knal, gevolgd door het gerinkel van scherven schalt door de straat. Mensen kijken schichtig om. Hij draait hen de rug toe. Stommelingen, met hun 'bekendmakingen'. Slaven van de moffen, lafaards, allemaal. Stroopsmeren en hielenlikken. Hem niet gezien. Berend ook niet. Hij zal.... hij zal...

Even later staat hij weer voor de gaarkeuken. De man met de hoge nasale stem krijgt juist z'n pannetje vol geschept. Hij draait zich om. Evert kijkt hem recht in de ogen. Dat gezicht zal hij nooit meer vergeten. Het staat op z'n netvlies gegrift, in z'n geheugen geprent.

Hij komt erachter dat de man Eduard Meyer heet. Geen kwaai, zegt men. Een meeloper.

Evert vermoedt erger. Hij volgt de man. Stilletjes, behoedzaam, hardnekkig. Een paar weken later betrapt hij hem voor het gebouw van de SD, de *Sicherheitsdienst*, de Duitse geheime dienst. Hij stapt daar uit een auto en loopt samen met een Duitse officier het gebouw in. Hij draagt een hoed en heeft z'n kraag hoog opgestoken. Maar Evert herkent hem. Aan z'n kromme rug, z'n typische loopje, z'n laffe, minne uitstraling. Hij weet genoeg. Maar hij heeft natuurlijk geen enkel bewijs...

Ze geloven hem niet. Meyer, die slapjanus? Hij heeft het zich vast verbeeld. Zo gaat dat, als je een schuldige zoekt. Het vertroebelt je beoordelingsvermogen.

En waarom zouden ze naar hem luisteren, een knul van net veertien? Ze hebben medelijden met hem, tonen begrip en respect voor het verlies van zijn broer. Maar gelóven doen ze hem niet.

Een week later is Meyer verdwenen. Niemand weet waar naartoe. Niemand maalt erom, ze hebben wel wat anders aan hun hoofd. Evert ook. Maar het laat hem niet los. Toen niet, na de bevrijding een half jaar later niet, daarna nog steeds niet.

...en later...

Hij neemt dienst in het leger. Hij volgt de KMA, de officiersopleiding. Als piepjong luitenantje vecht hij met UNFK mee in Korea. Later, als majoor, met UNIFIL in Libanon.

Ieder jaar op 4 mei, ook nu, staat hij tussen de zwijgende menigte bij het verzetsmonument op de Waalsdorpervlakte bij Wassenaar. Het lichaam strakgespannen, de kaken verbeten op elkaar, de blik omfloerst. Pas enkele jaren geleden heeft hij zichzelf ertoe kunnen brengen het smalle slingerpaadje te volgen, dat vanaf het monument, dwars door de duinen, naar de eigenlijke fusilladeplaats voert. Een stille duinkom is het. Duindoorns groeien er, berken en een paar dennen. Tegenover hem, in het hart van de kom, beschut door de hoog oprijzende wand van het duin erachter, staat een simpel houten kruis. Verder niets.

In de takken van een nabije berk zingt een nachtegaal. De ijle schoonheid ervan verplettert hem. Hij knijpt zijn ogen stijf dicht, knarst de tanden en zweert wraak.

2 Het hoge duin – oktober 1987

De zilte wind blaast schuin in haar gezicht. Joyce hurkt neer achter een bosje duindoornstruiken. Ze knijpt haar ogen half dicht tegen het zo nu en dan opwaaiende zand. Links van haar, diep beneden, ruist de branding van de zee. Rechts strekken de golvende duinen zich kilometers ver uit, hun toppen getooid met wuivend geelgroen helmgras. Boven haar hoofd cirkelen zilvermeeuwen, hun klagende kreten vullen de lucht. Af en toe ziet ze een duinkonijn wegschieten, het witte staartje flitsend als een knipperlicht.

Eigenlijk behoort niet de frisse wind, maar een bedompte lucht haar neus te vullen. Eigenlijk behoort haar blik niet vrij te dwalen over eindeloze grijsgroene duinen, maar te stoten tegen de vier muren van een klaslokaal. Eigenlijk behoren niet de meeuwen en konijnen, maar vierentwintig leeftijdsgenootjes haar metgezellen te zijn.

Joyce spijbelt. Niet voor het eerst. School benauwt haar. Ze voelt er zich opgesloten. Is het buiten heerlijk weer, moet je binnen duffe sommen maken of een opstel schrijven over een nóg duffer onderwerp. Het kan haar niet boeien. Meer dan de helft van de tijd dwalen haar gedachten af – ze fladderen net zo gemakkelijk het raam uit als de vlinders van de ene naar de andere bloem op de vlinderstruik in de achtertuin. Ook weet ze allang wat ze wil worden: boswachter. Dus waarom zou ze haar best doen bij Frans en wiskunde en geschiedenis? Wat heb je daaraan, in het bos?

Ze heeft meer vriendjes dan vriendinnetjes; daar voelt ze zich beter bij op haar gemak. Ze houdt van wilde spelletjes: rennen en springen, klimmen en klauteren. Maar ze is ook graag op zichzelf, 't liefst in de duinen en op het strand. Daar kan ze bewegen, daar kan ze ademen.

Maar vandaag heeft Joyce geen oog voor de zee, de duinen of de meeuwen. Haar blik is strak op het hoge duin recht tegenover haar gevestigd. Nauwelijks vijf minuten geleden heeft ze twee mannen achter het topje van het duin zien verdwijnen. Ze liepen gebukt, droegen een schop en keken voortdurend schichtig om zich heen. Vliegenvlug is ze onder de prikkeldraadomheining doorgekropen. Die sluit dit deel van de duinen – de zeereep – af voor publiek. Niemand mag hier komen, alleen de boswachters. Maar daar trekt Joyce zich niets van aan – evenmin als die twee mannen zo te zien. Nu heeft ze zich verschanst op het topje van het dichtstbijzijnde duin en volgt hun bewegingen.

Eén van de mannen heeft een lange dunne stok of zoiets. Hij staat daarmee in het zand te porren. De andere man probeert iets te lezen uit

een stapeltje papier waarvan de vellen steeds opwaaien in de wind. Het lijkt alsof hij z'n porrende maat aanwijzingen geeft.

Wat zijn ze daar toch aan het doen?

Plotseling hoort ze een triomfantelijke uitroep. Onwillekeurig duikt ze in elkaar. Tussen de stekelige takken door ziet ze de man met de stok ineens fanatiek op dezelfde plek porren. De ander schiet toe, neemt de stok over en port ook. Ze gebaren heftig en slaan elkaar op de schouders. Dan duiken ze gauw weer weg, alsof ze bang zijn betrapt te worden.

Joyce klemt haar lippen opeen. Ze stikt van nieuwsgierigheid. De eerste man begint weer in de grond te porren terwijl de ander een schop pakt. Ze verdwijnen voor haar uit het gezicht.

Ongeduldig wacht ze. De wind rukt aan haar jack. Het lijkt harder te gaan waaien. In de verte naderen donkere wolken. Koude spetters landen op haar neus, eerst een paar, dan steeds meer.

Zijn ze weggegaan? Nee, daar heb je ze weer. Ze kijken nog eens om zich heen en beginnen dan haastig het duin af te dalen. Joyce volgt hen met haar blik. Nogal moeizaam klimmen ze over de prikkeldraadomheining en lopen weg over het fietspad in de richting van het dorp.

Vlug komt ze overeind, snelt langs de duinhelling naar beneden en beklimt die ertegenover. Ze zwoegt door stekelige duindoorns, verraderlijke braamranken en stugge helmpollen. Buiten adem bereikt ze de top. De wind blaast haar haar alle kanten op. Ze laat zich op handen en knieën zakken om niet vanaf het fietspad gezien te worden – stel je voor dat die mannen toevallig omkijken! Fijn stuifzand wervelt om haar heen. Hé, dat is vreemd. Ze weet dat dit duin helemaal begroeid is met helm. Het zou hier niet moeten stuiven.

Haastig kruipt ze om de hoge, begroeide top heen. Kijk nou, een grote kuil! Vlagen wind doen het zand uit de kuil omhoog wervelen. In die werveling tekent zich een strakke, horizontale lijn af. Haastig kruipt ze de kuil in. Een grijskleurige, betonnen rand steekt onder het zand vandaan. Bij elke windvlaag wordt het blootgelegde deel groter.

Van opwinding hapt ze naar adem. Een bunker...!

Joyce weet alles van de bunkers in Duinoord. Dat krijg je als je meer met jongens dan met meisjes speelt. Ze is bijna overal al eens in geweest. Van de kleine, betonnen schuttersputjes tot en met de grote kolossen waarin ooit kanonnen stonden opgesteld. Van de diepgelegen, moeilijk te vinden schuilplaatsen tot de overwoekerde, zigzaggende loopgraven die die schuilplaatsen met elkaar verbonden.

Maar een bunker bovenop het hoogste duin – dat is nieuw voor haar. Ze voelt langs de rand. Het kan niet anders, hier ligt een bunker onder het

zand verscholen. Hebben die twee mannen dáár naar gezocht? Willen ze proberen er naar binnen te gaan? Waarom? Ja, als het jongens van school waren geweest, dan is daar niets vreemds aan. Maar dit zijn volwassenen. Die doen zoets niet. Ook de politie maakt geen bunkers open, die maakt ze juist dicht.

Was Frank er maar. Ze denkt met heimwee aan haar oudere broer, die sinds anderhalve maand zijn militaire dienstplicht vervult, in een kazerne ergens in Schaarsbergen. Zodra hij met verlof thuiskomt, zal ze het hem vertellen. Hij zal het vast willen weten. Ze hebben vroeger vaak genoeg samen in de bunkers gespeeld. Geweldig vond ze dat. Het allerspannendst was het bochtige, geheimzinnige gangenstelsel diep in de duinen. Twee jaar geleden zijn ze daar samen een keer geweest. Tien was ze toen, en Frank vijftien. Als schoorsteenvegers hadden ze zich door een van de nauwe luchtkokers naar binnen laten zakken (Frank paste er maar net doorheen; hij had eerst z'n jas moeten uittrekken) en een deel van het gangenstelsel verkend. Doodgrijselijk en heerlijk opwindend tegelijk.

Totdat hun vader erachter kwam en het hen verbood. Veel te gevaarlijk, vond hij. Al dat rondkruipen in het stikgedonker. En dan nog het instortingsgevaar. Hij had Frank stevig de pin op de neus gezet. Die weigerde in het vervolg haar mee te nemen en trok er alleen nog – stiekem natuurlijk – met z'n vrienden op uit, tot haar woede en teleurstelling. Hoewel ze er nog vaak naar heeft gezocht, heeft ze die luchtkoker nooit meer teruggevonden. Waarschijnlijk helemaal overwoekerd door braamstruiken en duindoorns.

Ze steekt haar handen vlak naast het beton in het zand en begint te graven, in de richting van de zee. Even later komt ze bij het einde van de rand. Ingespannen graaft ze al het zand er omheen weg en legt een afgeronde hoek bloot. Is dit alles?

Ze bijt op haar lip en kijkt nog eens om zich heen. Het regent steeds harder. Ook begint het donker te worden. Ze huivert. Als ze niet gauw maakt dat ze thuiskomt, zal er gezanik van komen. De school is allang uit. En haar moeder is altijd zo vreselijk snel ongerust. Spijtig keert ze de kuil de rug toe. Hopelijk komt Frank gauw thuis. Dan kunnen ze er samen opuit trekken. Misschien kunnen ze de vreemde mannen wel bespioneren als die terugkomen om verder te graven!

Wat zijn dat voor mannen geweest? En wat zochten ze bij een oude bunker..?

3 De commandant

De wind doet de regen tegen de vensters kletteren. Af en toe, bij een sterke windvlaag, rammelt het glas in de sponningen. Kolonel Evert van der Heyde werpt een verwijtende blik op het raam, alsof dát er iets aan kan doen dat het niet solide is vastgezet.

Hij strijkt door zijn borstelige grijze haar en wrijft in zijn ogen, die prikken van het lang achtereen turen naar één plek op zijn bureau. Met tegenzin grijpt hij opnieuw het dossier dat hij al die tijd aan het bestuderen is geweest. Langzaam bladert hij het nog eens door, hoewel zijn hersens halsstarrig weigeren nog iets op te nemen.

Er *moet* een manier zijn om die ploert te grazen te nemen.

Er wordt bescheiden op de deur geklopt. De kolonel kijkt verstrooid op. 'Ja?'

De deur gaat open en Pargraaf, zijn administrateur, steekt z'n hoofd om de hoek. Nerveus tuurt hij over z'n leesbrilletje en strijkt met z'n vingers door z'n grijze sikje.

'Goei'ndag, kolonel, het spijt me dat ik u stoor...'

'Verontschuldig je niet, luitenant. Ik had behoefte aan een pauze. Kom binnen.'

Pargraaf stapt naar binnen en blijft staan voor het bureau. Hij schuifelt met de voeten en kijkt nogal bedremmeld. In zijn hand heeft hij een brief.

'Ik neem aan dat je niet voor niets komt,' helpt de kolonel hem een handje, met een blik op de brief.

'Nee.' Pargraaf kucht en schraapt de keel. 'U moet weten, kolonel, het ging volledig per ongeluk, en ik heb er natuurlijk met niemand over gesproken, maar het ging erom dat ik eraan twijfelde of dit wel thuishoort in onze archieven... en... dus...'

'Ter zake, luitenant,' bromt de kolonel. Als hij vandaag ergens niet op zit te wachten dan is het geneuzel over onbenulligheden. De administrateur verstaat z'n vak, maar is doorgaans tenenkrommend lang van stof.

'Ja. Ja. Nou, het gaat om deze brief.' Pargraaf steekt de brief in de lucht. 'Ik vond hem gisteren in de namiddag onderop een stapeltje dat ik van uw bureau had meegenomen om af te werken... het ging dus absoluut per ongeluk en ik hoop dat u het mij niet kwalijk neemt dat ik de brief heb gelezen... ik moest natuurlijk beoordelen in welke archiefmap ik hem moest stoppen...'

‘Al goed, luitenant,’ sust de kolonel haastig en pakt de brief aan. Zijn blik flitst over de inhoud en dan, toch nog, verduistert zijn gezicht. Maar hij heeft zichzelf onmiddellijk weer in de hand.

‘Dit is inderdaad een privékwestie,’ knikt hij, zorgvuldig zijn woorden kiezend. ‘Hij moet per abuis onder dat stapeltje zijn beland en hoort inderdaad niet thuis in ons archief. Mijn excuses, luitenant.’

Hij vouwt de brief op en steekt hem gauw in het dossier dat nog voor hem ligt.

‘Juist. Ja.’ Pargraaf aarzelt.

De kolonel fronst. ‘Verder nog iets van je dienst, luitenant?’

‘Eh... nou, om eerlijk te zijn... eigenlijk wel. Ja.’

‘Zoals..?’

Pargraafs blik flitst naar de openstaande deur en weer terug naar de kolonel. ‘Hebt u er bezwaar tegen als ik de deur sluit, kolonel?’

‘Ga je gang,’ broemt Van der Heyde, met klimmende verbazing. Hij heeft de administrateur niet eerder zo nerveus meegemaakt. Pargraaf sluit de deur. De kolonel gebaart naar de stoel die voor zijn bureau staat. Pargraaf zinkt neer op het randje, schuifelt weer met de voeten en zet dan met een abrupt gebaar z’n leesbril af. Zijn blik is niet langer bedeesd als hij de kolonel aankijkt.

‘Ik denk dat ik u kan helpen.’

‘Waarmee?’ vraagt de kolonel op zijn hoede.

‘Die brief. De kwestie die daarin uiteen wordt gezet.’

Afwerend slaat Van der Heyde de armen over elkaar. ‘Dat is een privékwestie, zoals ik al zei.’

Pargraaf laat zich niet van de wijs brengen. ‘Ik begrijp dat u zich terughoudend opstelt, maar luistert u alstublieft naar wat ik te vertellen heb. Ik meng mij niet snel in andermans zaken, maar in dit geval... meen ik toch... in het belang van... Het recht moet z’n loop hebben, vind ik, ook al speelden die zaken jaren geleden en heb ik er persoonlijk geen belang bij...’

De kolonel kijkt hem vorsend aan. Ongeduld zowel als achterdocht schemert in zijn blik. ‘Waar wil je naartoe, luitenant? Zeg wat je op je hart hebt. Ik zal het vertrouwelijk behandelen.’

Pargraaf lijkt opgelucht. ‘Graag, kolonel. Ik zou hier namelijk niet graag in verwickeld raken. Nee, zeker niet... zo’n brandbare toestand... een preciaire zaak, mag ik wel zeggen... uiterst precair...’ Hij kijkt schichtig om zich heen alsof hij zich ervan wil verzekeren dat er geen luistervinken in de buurt zijn en dempt z’n stem. ‘Er bestaan waarschijnlijk wél bewijzen.

Die zouden in een bunker kunnen zijn achtergelaten. In Nederland. Om precies te zijn, bij een dorp ergens aan de kust, Duinoord heet het.'

De kolonel fronsde de wenkbrauwen maar zegt geen woord. Wél begint een spiertje boven zijn oog te trekken.

'U moet weten,' vervolgt Pargraaf, 'dat een oude vriend van mij historicus is. Hij heeft een groot deel van zijn leven gewijd aan het beschrijven van vestingwerken in Nederland, van de middeleeuwen tot nu. Daartoe behoren ook de Duitse bunkercomplexen uit de Tweede Wereldoorlog. Onlangs is daarover op zijn naam een boek gepubliceerd. Een standaardwerk, mag ik wel zeggen. Kort daarna is hij benaderd door ene Eduard Meyer – ja, u hoort het goed! – kennelijk een Nederlander maar sprekend met een licht Duits accent, die zich voordeed als historicus. Deze Meyer bracht het gesprek al gauw op de bunkers in Duinoord. Toen heeft mijn vriend, in z'n argeloosheid, hem een en ander verteld dat hij niet in zijn boek had opgenomen, maar dat Meyer kennelijk wél interesseerde. Bijzonder interesseerde, mag ik wel zeggen. Zó erg, dat hij mijn vriend bedreigde in een poging hem het zwijgen op te leggen.'

'En wat was dat dan?' dringt de kolonel aan. Onder het bureaublad knijpen de vingers van zijn linkerhand in zijn dij, zodat de nagels in zijn vlees boren. Halverwege Pargraafs antwoord moet ook zijn andere dij het ontgelden. Zijn borstelige wenkbrauwen trekken steeds sterker samen, waardoor ze ten slotte een vooruitstekend, harig afdakje vormen boven zijn felle ogen en krijgshaftige haviksneus.

'Nou,' besluit Pargraaf, 'uiteindelijk gooide mijn vriend de hoorn op de haak, in de mening dat die man niet goed bij z'n hoofd was! Hij vertelde mij dit gisterenavond. Ik had toen net per abuis uw brief gelezen en... wel, ik telde één en één bij elkaar op en de conclusie was onvermijdelijk...'

De kolonel vernauwt de ogen. 'Je begrijpt toch hopelijk wel hoe vertrouwelijk deze zaak is?'

Pargraaf knikt ernstig. 'Absoluut, kolonel. Daarom ben er direct mee naar u toe gestapt.'

'Wanneer vond dat telefoongesprek van uw vriend met Meyer plaats?'

'Gisteren. Mijn vriend was er behoorlijk nijdig over, vandaar dat het gisteravond meteen ter sprake kwam.'

'Weet je zeker dat niemand anders hier die brief heeft gezien?'

'Bijna zeker, kolonel. Ik sluit de boel elke avond goed af. En vanmorgen ben ik mijn kantoortje alleen maar even uit geweest om naar het toilet te gaan.'

De kolonel gromt. Hij kan zichzelf wel om de oren slaan om zijn slordigheid.

Pargraaf heft de handen op. 'Dat is alles, kolonel. Als ik u was zou ik als een haas – of toepasselijker gezegd: als een konijn – zorgen dat ik daar binnenkwam. Als u vlug bent, bent u hem misschien nog vóór.'

'Zover was ik ook al gekomen,' bromt Van der Heyde instemmend. 'Zeg, kan ik die vriend van je zelf spreken?'

Pargraaf aarzelt. 'Wel, kolonel, zoals ik al zei... ik wil hier niet in betrokken raken en dat geldt in nog sterkere mate voor mijn vriend. Hij leeft zeer teruggetrokken. Allereerst zal hij het niet op prijs stellen dat ik u dit allemaal heb verteld. Maar zoals ik al zei, het recht moet z'n beloop hebben. Ik heb er geen spijt van. Maar als ik kan voorkomen dat hij zich ter verantwoording geroepen voelt... Bovendien betwijfel ik of hij nog iets kan toevoegen aan wat ik u zonet heb verteld. Ik heb hem gisteravond namelijk nogal eh... vrij uitvoerig nagevraagd over deze kwestie... allemaal vanwege uw brief, begrijpt u, maar uiteraard zonder dat ik dit openlijk heb laten merken. Dit was alles wat hij erover te melden had. Ik kan u wél zijn publicatie ter inzage geven, ik heb daarvan een brandnieuw exemplaar op mijn kantoor liggen. Ik heb het gisterenavond meteen meegenomen. Ik meende dat u er wel interesse voor zou hebben. Ik kan het u meteen brengen als u wilt.'

De kolonel kijkt hem strak aan en denkt ondertussen hard na. 'Pargraaf,' hervat hij na een tijdje, 'in de pakweg vijftien jaar dat je hier werkt heb ik je leren kennen als een betrouwbaar en gewetensvol man. Mag ik op die twee eigenschappen van je een beroep doen?'

'Altijd, kolonel.' Pargraaf bloost en plant z'n leesbrilletje weer op z'n neus. 'Spreek hier met niemand over. Je hebt mijn brief nooit gezien. Je vriend heeft je nooit iets verteld. Je weet niet beter dan dat Duinoord een of ander onbenullig badplaatsje is. Je hebt nog nooit van Meyer gehoord en gaat je ook niet in hem verdiepen. Dat laat je over aan de organisatie waarmee ik werk, waar je overigens óók nog nooit van hebt gehoord. Kan ik daarop rekenen?'

'Jazeker, kolonel, daar hoeft u zich niet ongerust over te maken. Maar tot hoelang –'

'Tot de zaak is afgehandeld, en te zijner tijd zal ik je dat graag vertellen. Ondertussen ben ik je zéér erkentelijk, voor je snelle informering en discrete handswijze.'

Pargraaf glimt. 'Dank u, kolonel. Ik ben blij u van dienst te zijn geweest. Persoonlijk zou ik niet graag in zo'n wespennest porren. Eh... mag ik u nog een suggestie doen, kolonel?'

De kolonel bromt. Eigenlijk wil hij dat de administrateur ophoepelt, zodat hij kan nadenken over wat hem te doen staat. Dat er onmiddellijk iets moet gebeuren is zo klaar als een klontje.

‘In mijn personeelsadministratie heb ik ontdekt dat hier pas een rekrut in dienst is gekomen, die uit Duinoord komt,’ meldt Pargraaf. ‘Ik had zo gedacht... misschien dat hij u behulpzaam zou kunnen zijn.’

De kolonel fronst. ‘Wat is zijn naam?’

‘Buursma, kolonel. Frank Buursma. Uw eigen bataljon, Bravo-compagnie kapitein Korengevel, eerste peloton luitenant Wemeldinge, groepscommandant sergeant Marcks.’

‘Dank je, luitenant. Ik zal erover nadenken. Overigens wil ik graag die publicatie inzien. En zou je nu zo vriendelijk willen zijn mijn adjudant even te roepen?’

Pargraaf vertrekt. Van der Heyde dept z’n bezwete voorhoofd met een smoezelige zakdoek en trekt het dossier weer naar zich toe. Haastig krabbelt hij er wat aantekeningen in en slaat het weer dicht. Er staat nog geen titel op. Hij fronst z’n voorhoofd. Codenamen bedenken voor oefeningen of operaties is nooit zijn sterkste kant geweest. ‘*Spijkerboor*’ was een eenmalige uitschieter, en dat uitsluitend omdat hij net met zijn gezin op excursie was geweest naar het gelijknamige oude fort uit 1913, onderdeel van de Stelling van Amsterdam. Toch eist de militair in hem een passende titel, maar wél eentje waar buitenstaanders niets uit kunnen opmaken. Na een poosje vruchteloos gepieker krabbelt hij in de rechterbovenhoek: ‘*Operatie Bunker*’. Hij kijkt ernaar, fronst, schudt geërgerd het hoofd en wil het weer doorkrassen, maar bedenkt zich op het laatste moment en smijt het dossier in zijn bureaula.

Even later verschijnt adjudant Hofstra, zonder te groeten en met de bovenste knoopjes van uniformjasje en overhemd open. Het is tekenend voor zijn gemoedstoestand dat de kolonel, anders tamelijk stipt op protocollaire zaken, geen enkele opmerking maakt, zelfs niet eens kritisch een van z’n wenkbrauwen optrekt.

‘Stuur luitenant Wemeldinge even langs, Hanno, als je wilt. Laten we zeggen, over een half uur als dat schikt.’

‘Luitenant Wemeldinge is op cursus.’

‘Ach ja, dat is waar ook. Nou, laat dan kapitein Korengevel maar opdraven. Heeft hij Wemeldinge niet vervangen bij ‘*Spijkerboor*?’

Hofstra knikt.

‘Prima. Stuur hem langs. Het zal een kwartier, maximaal een half uur in beslag nemen.’

Hofstra geeft een armzwaai die kennelijk een groet moet voorstellen en verdwijnt.

Net als de kolonel zich achterover in z'n bureaustoel wil laten zakken, wordt er weer geklopt en stapt Pargraaf binnen. Bijna eerbiedig deponeert hij een lijvig boek van het formaat Statenbijbel op het bureau, getiteld 'Vestingwerken in Nederland, 1300 tot 1950' door Theofilus F. Piersteeker.

'Sodemieters.' Het ontglipt de kolonel voor hij er erg in heeft. 'Dank je, luitenant. Je krijgt het zo spoedig mogelijk van me terug.'

Zodra Pargraaf is verdwenen begint hij te bladeren. Want één vraag is tijdens de hele conversatie onbeantwoord gebleven: hoe vindt hij die verdraaide bunker waar volgens Pargraaf bewijzen zouden kunnen liggen en belangrijker: hoe komt hij erin?

Piersteeker blijkt er eentje van de grondige aanpak. Geen detail over de bunkers van kustbatterij Duinoord blijft onvermeld. Talloze, elkaar afwisselende Duitse commandanten passeren de revue. Minutieus wordt uit de doeken gedaan hoe en wanneer het luchtdoelafweergeschut van de batterij actief is geweest en waarom, hoeveel schoten er precies zijn gelost en wat daarvan het resultaat was. Driftig bladert de kolonel verder. Hij zoekt een overzichtskaart, een plattegrond, net zoals hij die van andere kustbatterijen en bunkercomplexen heeft gezien in vorige hoofdstukken.

Dan valt zijn oog op een noot onderaan de pagina: 'Van batterij Duinoord is helaas geen gedetailleerde overzichtskaart beschikbaar, daar door beschadiging niet meer kon worden vastgesteld hoe de onderlinge samenhang tussen de verschillende werken eruit heeft gezien.'

Hij vloekt en ramt met z'n vuist op het bureaublad. Ongelooflijk! Een vuistdik boekwerk stikvol plattegronden, en de enige die hij nodig heeft ontbreekt! Wat nu? Moet hij nu werkelijk een onwetende soldaat, een wildvreemde jonge gast erin betrekken, zoals Pargraaf voorstelde, alleen maar omdat die toevallig uit Duinoord komt? Terwijl hij zich heilig heeft voorgenomen alléén de jacht op Meyer voort te zetten omdat hij alleen de risico's kent die deze met zich meebrengt?

Aan de andere kant is de gedachte aan een *partner-in-crime* niet bepaald onaantrekkelijk. Fysiek is hij niet meer degene die hij ooit was. Als er bij de zoektocht veel kruip-door-sluip-door-werk aan te pas komt, kon dat hem weleens lelijk opbreken...

Op dat moment verschijnt kapitein Korengevel.

'U hebt mij laten roepen, kolonel?'